

Piotr Zierke

ODWOŁANIA DO TRADYCJI WE WSPÓŁCZESNEJ ARCHITEKTURZE AGLOMERACJI POZNAŃSKIEJ JAKO SZANSA NA POPRAWĘ JAKOŚCI PRZESTRZENI

Streszczenie: Proces degradacji przestrzennej małych miast i wsi stanowi złożony problem, który został w sposób szkicowy omówiony w pracy. Receptą na uporządkowanie przestrzeni jest w opinii autora m.in. pielęgnowanie wiedzy o tożsamości kulturowej regionu poprzez nawiązywanie w architekturze do lokalnej tradycji. W artykule zaprezentowane zostały nieliczne udane realizacje i modernizacje budynków, których architektura nawiązuje do kultury i tradycji Wielkopolski.

Słowa kluczowe: tradycyjna architektura, dziedzictwo kulturowe, architektura wernakularna, tożsamość architektoniczna, degradacja przestrzenna.

1. Wprowadzenie

Niniejszy artykuł stanowi częściowe podsumowanie badań autora dotyczących ładu przestrzennego na terenach aglomeracji poznańskiej. Jego celem jest przedstawienie najbardziej udanych przykładów zabudowy współczesnej analizowanego obszaru, która stoi w opozycji do przeważających pod względem liczby obiektów realizowanych w sposób nierespektujący otoczenia, ani tradycji i kultury regionu. Zawarte w pracy przykłady są warte przytoczenia nie tylko ze względu na fakt, że wpisują się swoją ogólną dyspozycją przestrzenną w otoczenie oraz odwołują się do tożsamości architektonicznej regionu, ale także ze względu na niewielką liczbę takich obiektów na terenie objętym badaniem. Świadczy to zarówno o niskiej świadomości społeczeństwa dotyczącej lokalnych tradycji budowlanych i spuścizny kulturowej Wielkopolski, ale przede wszystkim o postępującej degradacji przestrzennej terenów nisko zurbanizowanych.

Przedmiotowe badanie zostało przeprowadzone w latach 2011–2013 na terenie aglomeracji poznańskiej. Ze względu na odmienną morfologię zabudowy oraz różnice dotyczące dynamiki i przyczyn jej rozwoju na terenie miasta Poznania i na terenach podmiejskich zdecydowano o wyłączeniu z badań obszaru stolicy Wielkopolski. W efekcie analizą objęto 18 gmin (Buk, Dopiewo,

Kleszczewo, Komorniki, Kostrzyn, Kórnik, Luboń, Mosina, Murowana Goślina, Oborniki, Pobiedziska, Puszczykowo, Rokietnica, Skoki, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Tarnowo Podgórne) oraz 2 powiaty (szamotulski i śremski), znajdujące się na terenie aglomeracji poznańskiej¹.

Podczas badań poszukiwano obiektów współczesnych, które wpisują się w miejsce lokalizacji oraz posiadają formalne nawiązania do tradycji i kultury Wielkopolski. Zdecydowano, że cezura czasowa będzie obejmować okres od roku 1945 do chwili obecnej, a więc sklasyfikowane zostaną obiekty powstałe po II wojnie światowej.

Ze względu na fakt, że według wstępnych badań autora za problemy współczesnych przestrzeni małych miast i wsi na terenie Wielkopolski odpowiedzialna była głównie nadmierna ekspansja zabudowy mieszkaniowej oraz chaotyczny rozwój infrastruktury usługowej postanowiono, że punktem odniesienia do poszukiwania udanych przykładów architektury powojennej na terenie Wielkopolski będą budynki świeckie, mieszkalne, o niskim poziomie reprezentacyjności oraz obiekty usługowe, które odwołują się do tradycyjnej architektury najstarszych chałup i chat w województwie, ale także staropolskich karczm i zajazdów.

Oceny eksperckiej dotyczącej wyboru obiektów dokonano w oparciu o kwerendę terenową obiektów, która miała miejsce w latach 2011 i 2012 oraz studia literatury przedmiotu. W przygotowaniu do badań nieocenione okazały się publikacje dotyczące dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji budowlanych w Wielkopolsce. Do najważniejszych pozycji należą oba tomy *Kultury ludowej Wielkopolski* J. Burszty (1964) oraz *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej* E. Raszeji, A. Wilkaniec i E. de Mezer (2010), a także artykuły *Zróżnicowanie kultury ludowej Wielkopolski – szkic etnograficzny* A. Brenca (2007) i *Dziedzictwo wsi wielkopolskiej – stan zachowania, zagrożenia oraz działania zmierzające do jego ochrony* T. Palacza (2012). Podczas badań korzystano także z publikacji J.J. Paryska (2008) i M. Beima (2007) dotyczących problematyki funkcjonowania i rozwoju terenów aglomeracji poznańskiej.

Podczas kwerendy terenowej oraz wizyt w skansenach budownictwa ludowego w Wielkopolsce uzupełniono wiedzę dotyczącą tradycji budowlanych oraz charakterystycznych krajobrazów występujących na terenie aglomeracji poznańskiej.

¹ Istnieje kilka koncepcji dotyczących wielkości obszaru aglomeracji poznańskiej. Wg badań Pawła Swianiewicza oraz Urszuli Klimskiej z 2005 roku jest to teren zajmowany przez miasto Poznań oraz wszystkie gminy powiatu poznańskiego. Obecnie przyjmuje się, że w skład aglomeracji poznańskiej wchodzi także powiaty szamotulski i śremski (zob: *Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej*, 2011).

2. Degradacja przestrzenna aglomeracji poznańskiej i jej przyczyny

Proces degradacji tradycyjnych przestrzeni wsi i małych miast zapoczątkowany w czasie obu wojen światowych oraz będący konsekwencją usuwania ich skutków i niedoborów mieszkaniowych w połowie XX wieku (np. poprzez realizację budynków mieszkalnych wielorodzinnych w technologii tzw. „wielkiej płyty”) wpłynął na zmiany krajobrazu nie tylko polskich miast, ale także obszarów nisko zurbanizowanych. Zjawisko to występuje także obecnie i jest spowodowane powstawaniem nowoczesnej zabudowy, która realizowana jest często w przypadkowych miejscach oraz w oparciu o złe projekty lub projekty z katalogów domów typowych, które z założenia nie odwołują się w żaden sposób do miejsca lokalizacji.

Winę za niską jakość przestrzeni ponoszą także sami architekci, którzy nie są zmuszeni do analizowania otoczenia i zbyt często poddają się nowoczesnym trendom projektowym w światowej architekturze lub wskazówkom inwestorów. Rezultatem są realizacje, które nie wykorzystują potencjału zawartego w tradycyjnej zabudowie regionu. Powstają budynki przypadkowe, zaprojektowane często w stylu odwołującym się do innych regionów Polski lub innych kręgów kulturowych.

Degradacja przestrzenna małych miast i wsi jest także wynikiem wadliwego prawa oraz niewystarczających i niejednoznacznych wytycznych urzędowych zawartych np. w decyzjach o warunkach zabudowy, studiach kierunków i uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego czy nawet miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Jest także rezultatem dominacji deweloperów, którzy wykorzystują fakt tzw. „odpływu” mieszkańców wielkich miast na tereny podmiejskie. Przykładem takiej miejscowości jest m.in. Dąbrówka w gminie Dopiewo, w której w 2002 roku rozpoczęto budowę osiedla „Osada Leśna”. W niewielkiej wsi, zamieszkiwanej jeszcze w 2007 roku przez niespełna 1 300 osób mieszka obecnie ok. 3 000 osób, a docelowo na samym osiedlu ma mieszkać 3,5 tys. osób. Lokalne władze zwykle nie radzą sobie z tak gwałtownym wzrostem liczby ludności² i nie nadążają z rozwojem infrastruktury, a instytucje nadzoru nie są w stanie kontrolować należytego wykonania inwestycji pod względem technicznym i przestrzennym. Powoduje to często obniżenie jakości życia na terenach podmiejskich, które zamiast stawać się miejscem budowy wymarzonego, otoczonego zielenią domu przekształcają się w chaotyczne, pozbawione odpowiedniej infrastruktury drogowej, rekreacyjnej, usługowej czy oświatowej, realizowane najtańszym kosztem enklawy naj-

² Wg *Strategii rozwoju aglomeracji poznańskiej* (2011) „Tylko w latach 2000–2009 w śródmieściu Poznania ubyto około 25 tys. mieszkańców, tyle, ile przybyło w czterech gminach podmiejskich: Dopiewo, Komorniki, Suchy Las i Swarzędz. Aglomeracja poznańska jest najbardziej suburbanizującym się obszarem w kraju, o największej dynamice zmian miejsca zamieszkania”.

gęstszej zabudowy jednorodzinnej (zwykle szeregowej) lub wielorodzinnej. Rozplanowanie nowych budynków nie wynika zwykle z przemysłów urbanistycznych, lecz jest rezultatem losowych pod względem przestrzennym podziałów własnościowych występujących najczęściej na miejscu „odralnianych” pól uprawnych.

Zdarza się, że problemy przestrzenne wynikają z ambicji władz lokalnych, które za wszelką cenę próbują podnieść prestiż swoich miejscowości, realizując często zbyt pośpiesznie i bez odpowiedniego przygotowania inwestycje, które w efekcie są błędne pod względem urbanistycznym oraz w niewystarczający sposób odwołują się do tradycyjnej architektury miejsca lokalizacji. Przykładem takiej inwestycji może być wybudowany od podstaw w 2010 roku Nowy Rynek w Puszczykowie (fot. 1), którego realizacja wynikała z uzasadnionej chęci utworzenia przestrzeni publicznej integrującej mieszkańców. Niestety, nowe założenie nie zostało właściwie włączone w istniejącą tkankę urbanistyczną miejscowości, lecz sztucznie oddzielone pasem nowej zabudowy od głównej ul. Poznańskiej. Poza tym wątpliwości wzbudza jakość architektoniczna niektórych budynków oraz zasadność wydzielenia prawie $\frac{1}{3}$ powierzchni rynku jako przestrzeni parkingowej.

Fot. 1. Nowy Rynek w Puszczykowie

Źródło: Archiwum WAPP

Powyższe obserwacje nie wyczerpują oczywiście problematyki degradacji przestrzeni małych miast i wsi na terenie aglomeracji poznańskiej. Jednak zdaniem autora głównym czynnikiem decydującym o niskiej jakości

współczesnej zabudowy analizowanego terenu, łączącym wszystkie wcześniej opisywane zjawiska, jest niska świadomość architektoniczna uczestników procesu budowlanego, brak wiedzy dotyczącej lokalnych tradycji budowlanych oraz brak tożsamości miejsca³ osób osiedlających się na terenach podmiejskich.

3. Tradycyjna architektura Wielkopolski

Receptą na przywrócenie ładu przestrzennego w aglomeracji poznańskiej jest w opinii autora pielęgnowanie wiedzy o tożsamości kulturowej regionu oraz nawiązywanie w architekturze współczesnej do lokalnych tradycji budowlanych i wykorzystywanie w niej tradycyjnych form lokalnych.

Jednak w tym miejscu należy zadać pytanie, jakimi cechami charakteryzuje się tradycyjna architektura Wielkopolski? Z pewnością jej przykład stanowią dwory, pałace i zamki (szczególnie typowo polska architektura dworów), których w całej Wielkopolsce jest ok. 1 400, a najstarsze pochodzą z XVII wieku⁴. W minionych wiekach obiekty te stanowiły trzon struktury osiedleńczej terenów wiejskich, a ich architektura (zwłaszcza w okresie zaborów) była jednym z wyrazów polskiej tożsamości narodowej (np. tzw. styl dworu polskiego). Tradycyjną architekturą charakteryzują się także obiekty sakralne, których w Rejestrze Zabytków województwa jest co prawda jedynie niewiele ponad 200, ale za to zachowały się przykłady wszystkich stylów, począwszy od architektury romańskiej. Poza tym – tak jak rezydencje zabytkowe – były miejscem kształtowania i podtrzymywania polskiej tożsamości narodowej. Być może tradycyjną architekturę reprezentują obiekty historyczne, które stanowią świadectwo wielokulturowości osadniczej na terenach Wielkopolski, tak jak w przypadku Gołęczewa w gminie Suchy Las, które było modelową wsią pruską zrealizowaną całkowicie wg wzornika i założeń pruskiej Hakaty.

Do miana tradycyjnej architektury Wielkopolski aspirują także niektóre obiekty współczesne, w tym przede wszystkim tzw. dobra kultury współczesnej, które zgodnie z definicją zamieszczoną w ustawie o planowaniu przestrzennym stanowią „niebędące zabytkami dobra kultury (...), będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna”. Nie istnieje niestety w tej chwili żadna publikacja, stanowiąca zestawienie ww. obiektów na terenie województwa wielkopolskiego, jednak

³ Wg Z. Myczkowskiego (2003, s. 24) „Tożsamość jest „najgłębszą” zależnością zachodzącą między percypowanym przez człowieka krajobrazem (otoczeniem) wraz z jego historycznie nawarstwionymi elementami: treścią (kulturą, tradycją miejsca) i formą (kanonem miejsca)”.

⁴ *Rejestr zabytków województwa wielkopolskiego*, http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/WLK-rej.pdf (dostęp: 2.10.2013).

w wyniku badań prowadzonych przez autora niniejszego artykułu sklasyfikowano 149 dóbr kultury współczesnej aglomeracji poznańskiej, na które oprócz budynków i zespołów budynków składają się także pomniki, miejsca pamięci, wnętrza, detale architektoniczne, założenia urbanistyczne i krajobrazowe.

4. Współczesne realizacje nawiązuje do kultury i tradycji Wielkopolski

Próby stymulacji rozwoju nie tylko przestrzennego, ale także gospodarczego i społecznego w oparciu o rozbudowę infrastruktury turystycznej inspirowanej tradycyjną architekturą były na terenie Wielkopolski podejmowane w przeszłości. Najbardziej znanym przykładem takich inwestycji (które ze względu na odwołania do tradycyjnych form lokalnych świetnie wpisują się w otoczenie) są tzw. gościńce wielkopolskie. Widoczny na fot. 2 zajazd Rzepicha, wybudowany w 1974 roku w niewielkiej miejscowości Promno-Stacja na zachód od Pobiedzisk, był jednym z 33 gościńców zrealizowanych w Wielkopolsce w latach 70. XX wieku według typowego projektu Jana Kopydłowskiego i Jerzego Buszkiewicza. Architektura wszystkich budynków nawiązuje do staropolskich zajazdów i karczm (z których w Wielkopolsce zachowały się do chwili obecnej 23 takie obiekty).

Fot. 2. Zajazd Rzepicha w Promnie-Stacji k. Pobiedzisk

Źródło: Archiwum WAPP

Odniesienia dotyczyły m.in. rozbudowanych, nieregularnych, stromych dachów krytych dachówką, strzechą lub gontem. Podczas budowy stosowano naturalne materiały, jak drewno czy kamień. Architektura i odwołania do tradycyjnej zabudowy powodują, że otoczone zwykle lasami budynki doskonale wpisały się w krajobraz. Co więcej, obiekty te przyczyniły się także do przypomnienia oraz zachowania starodawnych zawodów i umiejętności, które odeszły w zapomnienie w erze żelbetowych budynków prefabrykowanych ery powojennej.

Można tutaj wymienić usługi dekarские z trzciny, słomy i z gontu, czy murarstwo z kamienia łamanego. Należy także nadmienić edukacyjny charakter obiektów, które odwoływały się do tradycji i kultury Wielkopolski staropolskimi nazwami. Wśród wielu nazw związanych z postaciami fikcyjnymi (np. „Wyrwidąb”) czy literackimi (szczególnie zaczerpniętych z „Trylogii” Henryka Sienkiewicza, jak: „Hajduzek” czy „Zerwikaptur”), istnieją nazwy nawiązujące do postaci historycznych – omawiany zajazd „Rzepicha”, który swoją nazwę zawdzięcza żonie Piasta czy „U Michała” – zajazd w Drzymałowie nawiązujący do postaci Michała Drzymały. Co szczególnie ciekawe z punktu widzenia kultury i tradycji, nazwy niektórych zajazdów odnoszą się także do zapomnianych wielkopolskich ludów, jak „Toštoki”, oraz do miejsc związanych ze staropolskim nazewnictwem na wsi, np. „Za miedzą” czy „Zapiecek”.

Warto równocześnie wspomnieć, że rozwój infrastruktury turystycznej w Wielkopolsce w latach 70. XX wieku odbywał się w sposób kompleksowy, także poprzez realizacje obiektów małej architektury, z których chyba najbardziej znane były rzeźby plenerowe umieszczone na Szlaku Piastowskim, na wschód od Poznania. Wydrążone w pniu drzewa rzeźby przedstawiają m.in. Mieszka I i jego żonę Dąbrówkę oraz godło z piastowskim orłem. Prace zostały wykonane pod koniec lat 70. XX wieku przez specjalistów w tradycyjnej obróbce drewna. Niestety, nie byli to mieszkańcy Wielkopolski, lecz górale z podhalańskich wsi Jachówka i Bieńkówka.

Innym interesującym przykładem obiektu małej architektury odwołującym się do tradycji i kultury miejsca lokalizacji jest tzw. Słup Światowida (fot. 3) ustawiony na kostrzyńskim rynku w 1966 roku. Słup stanowi wyobrażenie słowiańskiego bóstwa Światowida lub Świętowita o czterech twarzach i pełni rolę drogowskazu do pobliskiej Lednicy – jednego z prawdopodobnych miejsc chrztu Polski.

W Wielkopolsce pomimo degradacji przestrzennej terenów wiejskich oraz małych miast występują nieliczne pozytywne przykłady zrealizowanych w ostatnich latach budynków, które nawiązują do lokalnych tradycji budowlanych.

Fot. 3. Słup Światowida w Kostrzynie k. Poznania

Źródło: Archiwum WAPP

Jednym z takich obiektów jest świetlica w Rakowni k. Murowanej Gośliny (fot. 4) wybudowana w 2011 roku wg projektu Filipa i Jacka Buszkiewiczów. Budynek odwołuje się do tradycyjnej zabudowy miejscowości swoją skalą, detalem, geometrią dachu oraz rodzajem materiałów wykończeniowych. Obłożona czerwoną cegłą klinkierową i czerwoną dachówką oraz tradycyjna w wyrazie bryła budynku skrywa drugą, wewnętrzną warstwę wykończoną w białej kolorystyce. Jest ona widoczna po przekroczeniu głównej bramy wejściowej, która okazuje się tylko otworem w ścianie przesłaniającej właściwe wejście do budynku. Na uwagę zasługują także pieczołowicie zaprojektowane i wykonane detale budynku, zwłaszcza ceglane nadproża i gzymsy. Całość powoduje, że ten nowoczesny budynek świetnie wpisuje się w teren lokalizacji.

Fot. 4. Świetlica w Rakowni k. Murowanej Gośliny

Źródło: Archiwum WAPP

Innym interesującym przykładem rozbudowy tradycyjnego budynku oraz próby połączenia go z ultranowoczesną bryłą jest tzw. „Hotelik Rozmaitości” w niewielkiej miejscowości Pławno zlokalizowanej w sercu Puszczy Zielonki (fot. 5). Stara stajnia została w tym przypadku rozbudowana o drugą kondygnację i zaadaptowana na hotel i restaurację. Przebudowa obiektu została przeprowadzona z zachowaniem stylu lokalnej zabudowy. Zwraca uwagę dobór naturalnych materiałów wykończeniowych, jak kamień polny, okładzina drewniana o pionowej artykulacji czy cegła. Jednak najbardziej efektowną częścią obiektu jest świetnie skomponowana z resztą budynku, całkowicie przeszklona, parterowa, wykonana w konstrukcji stalowej dobudówka, w której mieści się sala jadalna. Nowoczesna bryła nie dominuje jednak nad tradycyjną tkanką, ale dzięki lekkości, ażurowości i neutralnej kolorystyce stanowi jej dopełnienie.

Innym interesującym obiektem łączącym nowoczesną i tradycyjną architekturę jest oddany do użytku w 2009 roku budynek konferencyjno-bankietowy zlokalizowany na terenie zespołu konferencyjnego „Novel House” w Kamińsku k. Murowanej Gośliny (fot. 6). Dwukondygnacyjny obiekt stylem nawiązuje do dwóch, odrestaurowanych w ostatnich latach budynków wybudowanych w 1938 r. Pomimo wyraźnych odwołań w skali, proporcjach oraz doborze materiałów wykończeniowych, budynek posiada znamiona nowoczesnej architektury dzięki dużym przeszkleniom, detalowi przekrycia nad głównym wejściem oraz ogromnym, drewnianym przesłonom utrzymanym w jasnoszarej kolorystyce.

Fot. 5. „Hotelik Rozmaitości” w Pławnie k. Murowanej Gośliny

Źródło: Archiwum WAPP

Fot. 6. Budynek konferencyjny w Kamińsku k. Murowanej Gośliny

Źródło: Archiwum WAPP

Warto w tym miejscu przytoczyć interesującą inicjatywę władz gminy Skoki w powiecie wągrowieckim, które zrealizowały serię wiat przystankowych (fot. 7), które formą nawiązują do obiektów wchodzących w skład przebiegającego przez gminę „Szlaku kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka”. Obiekty te dzięki swojej kolorystyce oraz użytym materiałom, doskonale wpisują się w naturalny wiejski krajobraz.

Fot. 7. Wiata przystankowa w Jeziercach, gm. Skoki

Źródło: Archiwum WAPP

Interesujący jest fakt, że odwołania do tradycyjnej zabudowy miejsca lokalizacji zaczynają być wykorzystywane także przez deweloperów. W połowie 2013 roku jeden z nich przedstawił projekt osiedla w miejscowości Dopiewiec z budynkami, które w odróżnieniu od wielu nieudanych realizacji na terenach podmiejskich, odwołują się do kojarzonych ze spokojem i ciszą tradycyjnych chat wielkopolskich. Niestety, w samej miejscowości nie przetrwały żadne przykłady tradycyjnych domostw i choć w całej gminie Dopiewo w rejestrze zabytków istnieje tylko jeden dom z początku XX wieku, to na zachód od Poznania występuje wiele wsi i miejscowości, których zabudowa potwierdza poprawność zaprojektowanych form budynków. Przykłady obiektów w zabudowie szczytowej podobnej skali, geometrii dachów, a także detalu wzorowanym na tradycyjnych konstrukcjach szachulcowych spotykamy ciągle jeszcze w najmniejszych osadach Wielkopolski oddalonych od głównych szlaków komunikacyjnych (fot. 8).

Fot. 8. Dom z II poł. XX wieku we wsi Boruja, gm. Siedlec

fot. P. Zierke

5. Wnioski

Przedstawione w pracy obiekty, odwołujące się do spuścizny kulturowej Wielkopolski oraz lokalnych tradycji budowlanych, stanowią przykład zabudowy doskonale wpisującej się w miejsce lokalizacji. Przytoczone przykłady pokazują, że w udany sposób można łączyć w architekturze współczesny design z tradycyjnymi formami. Odbywa się to z korzyścią dla przestrzeni miejsca lokalizacji i dla ładu przestrzennego. Niestety, stosunkowo niewielka ilość sklasyfikowanych podczas badań tego typu obiektów świadczy o niskiej świadomości architektonicznej i kulturowej społeczeństwa oraz dużym stopniu degradacji przestrzennej analizowanych terenów. Realizacja nowoczesnej architektury bazującej na lokalnej tradycji budowlanej następuje zwykle w wyniku:

- działań kompleksowych, promowanych i współfinansowanych przez władze, np. samorządowe, które są zorientowane na osiągnięcie długofalowych celów, ważnych z punktu widzenia rozwoju regionalnego, np. rozbudowa infrastruktury turystycznej w stylu wynikającym z historii danego regionu (np. gościńce wielkopolskie),

- działań komercyjnych, w których odwołania do tradycyjnej architektury mogą przynosić zysk twórcom lub inwestorom; tutaj tradycyjna architektura stanowi wyróżnik wśród inwestycji zrealizowanych na danym obszarze (np. Osada Dopiewiec),

– działań pasjonatów świadomych zalet ochrony lokalnych tradycji budowlanych; są to najczęściej działania o charakterze miejscowym, ograniczające się zwykle do pojedynczych budynków.

Informacje zebrane podczas badań potwierdzają, że to właśnie najmniejsze miejscowości, oddalone od dużych ośrodków miejskich lub położone z dala od głównych tras komunikacyjnych najtrudniej poddają się niekorzystnym trendom urbanistycznym i mają największy potencjał dla zachowania i promocji rozwiązań przestrzennych opartych na tradycyjnej zabudowie.

LITERATURA

- Beim M., 2007, *Modelowanie procesu suburbanizacji w aglomeracji poznańskiej z wykorzystaniem sztucznych sieci neuronowych i automatów komórkowych*, http://www.academia.edu/2990732/Modelowanie_procesu_suburbanizacji_w_aglomeracji_poznanskiej_z_wykorzystaniem_sztucznych_sieci_neuronowych_i_automatow_komorkowych (dostęp: 5.12.2013).
- Brencz A., 2007, *Zróżnicowanie kultury ludowej Wielkopolski – szkic etnograficzny*, [w:] *Granica*, Poznań, s. 31–46.
- Burszta J. (red.), 1964, *Kultura ludowa Wielkopolski*, t. 2, Warszawa.
- Głowacki T., 2012, *Wiejska świetlica w Rakowni*, „Architektura-Murator”, 5, s. 70–75.
- Jakimowicz T. (red.), 1994, *Architektura niedostrzegalna. Budownictwo folwarczne Wielkopolski*, Poznań.
- Palacz T., 2012, *Dziedzictwo wsi wielkopolskiej – stan zachowania, zagrożenia oraz działania zmierzające do jego ochrony*, „Architektura Krajobrazu”, 2, s. 109–123.
- Parysek J.J., 2008, *Agglomeracje miejskie w Polsce oraz problemy ich funkcjonowania i rozwoju*, [w:] *Wybrane problemy rozwoju i rewitalizacji miast: aspekty poznawcze i praktyczne*, seria: Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, nr 5, Poznań, s. 38.
- Radziewanowski Z., 2005, *O niektórych problemach regionalizmu i ekologii w architekturze i urbanistyce*, Kraków.
- Raszeja E. (red.), 2002, *Obszary wiejskie – problemy, projekty, wizje*, Poznań.
- Raszeja E., Wilkaniec A., de Mezer E., 2010, *Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej*, seria: Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, z. 3, Poznań.
- Rejestr zabytków województwa wielkopolskiego*, http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/WLK-rej.pdf (dostęp: 2.10.2013).
- Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej*, 2011, Centrum Badań Metropolitalnych, Poznań, <http://metropolia2020.poznan.pl/tresc-dokumentu> (dostęp: 5.12.2012).
- Wrana J., 2011, *Tożsamość miejsca. Kryterium w projektowaniu architektonicznym*, Lublin.
- Zgodziński B., 1977, *Gościńce i zajazdy Wielkopolski*, Poznań.

**REFERENCE TO TRADITION IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE
OF POZNAŃ AGGLOMERATION AS A CHANCE FOR
SPACE QUALITY IMPROVEMENT**

Abstract: This article is the result and partial summary of the author's research on the spatial degradation of Poznań metropolitan area – a complex problem, which is briefly discussed in this work. The aim of the article is to present the most successful examples of contemporary buildings in the analysed area that are in contrast to the majority of buildings, which do not respect the cultural legacy and building tradition of the region.

It shows that it is possible to successfully combine modern design with traditional forms and that such an approach always gives benefits to the surrounding area and its spatial order. The scarcity of such buildings proves that the level of architectural awareness of society regarding local building traditions and cultural heritage of Wielkopolska is low. It also results in progressing spatial degradation of suburban areas.

This elaboration shows that the recipe for improvement of spatial order in Poznań agglomeration is to propagate the knowledge of cultural identity of this region and promote correspondence of contemporary architecture to the local building traditions.

Key words: traditional architecture, cultural heritage, vernacular architecture, architectural identity, spatial deterioration.

Dr inż. arch. Piotr Zierke
Zakład Architektury Miejsc Pracy i Rekreacji
Wydział Architektury
Politechnika Poznańska